

Северук Ірина Юрївна,
аспірантка наукового ступеня
доктора філософії наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Інтернет сьогодні є найбільшою інформаційно-телекомунікаційною системою, оскільки вміщує інформацію різних рівнів і з різних галузей знань, створює можливість для виникнення договірних зобов'язань, працевлаштування, надання послуг або виконання робіт тощо. Незважаючи на те, що ця мережа має системи захисту від неправомірних дій з боку правопорушників, вона все ще залишається вразливою і потребує вжиття заходів відповідними суб'єктами для запобігання кримінальним правопорушенням [1, с. 190].

Через мережу Інтернет вчиняються й самі злочини (торгівля людьми, шахрайство, замовлення на вбивство, продаж наркотичних засобів, психотропних речовин, вогнепальної зброї, бойових припасів і вибухових речовин). В Інтернеті також можна знайти інформацію про послідовність учинення протиправних дій, поради щодо вчинення окремих видів злочинів та уникнення від кримінальної відповідальності [2; 3, с. 445].

Відповідно до звіту ФБР (FBI) «Про Інтернет-злочини» (Internet Crime Report) за 2020 рік [4]. найпоширенішим видом кіберзлочинів є Інтернет- шахрайство (фішинг, вишинг, смішинг). Це підтверджує і вітчизняна компанія Опендатабот, яка на підставі аналізу даних основних публічних реєстрів країни вважає шахрайство найбільш популярною статтею кіберзлочинів [5; 6; 3, с.449]. Статистичні дані випадків шахрайства в Інтернеті формуються як на міжнародному, так і національному рівнях. Так, нещодавно відповідні звіти оприлюднила Федеральна торгова комісія Сполучених Штатів Америки (далі – США), зазначивши, що у 2021 році шахраї вкрали у користувачів соціальних мереж майже \$770 млн. У загальній кількості жертвами правопорушників стало 95 млн людей. Також доречно зауважити, що у 2020 році шахрайськими діями було спричинено шкоду на \$258 млн, що значно менше порівняно з 2020 роком [7; 1, с. 190].

Відповідно, основним обов'язком правоохоронних органів є швидке розкриття та розслідування злочинів, що вчиняються

організованими групами і злочинними організаціями, що неможливо без ефективної та злагодженої взаємодії цих органів [8, с. 664]. Департамент кіберполіції Національної поліції України забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинністю, організовує та здійснює відповідно до законодавства оперативно-розшукову діяльність в означеній сфері. Стратегічними завданнями підрозділу визнають формування та забезпечення реалізації державної політики щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються за допомогою електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж, а також мереж електрозв'язку шляхом вивчення механізму їх підготовки, вчинення або приховування, а також участь у попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень іншими підрозділами Національної поліції, що не мають навичок у протидії кіберзлочинності, однак у провадженні яких перебувають кримінальні провадження зі згаданим способом вчинення [9; 1, с. 190].

В Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції зазначено, що органи досудового розслідування, підрозділи кримінальної поліції, міжрегіональні територіальні органи Національної поліції та їх територіальні (відокремлені) підрозділи є основними службами, які виконують обов'язки з розкриття кримінальних правопорушень органами поліції і відповідають за кінцевий результат цієї роботи за напрямками діяльності. Інші органи та підрозділи поліції забезпечують здійснення заходів, спрямованих на отримання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також події і факти, які можуть сприяти їх розкриттю та досудовому розслідуванню, у межах своєї компетенції [10].

Залежно від правової регламентації, розрізняють процесуальні (правові) й непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії. Процесуальні форми взаємодії є тим видом кримінально-процесуальних відносин, що регламентований чинним законодавством. Так, ч. 2 ст. 38 КПК України передбачено створення слідчих груп, у п. 3 ч. 2. ст. 40 КПК України вказано, що слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [11].

Непроцесуальні форми взаємодії є більш різноманітними й стосуються ширшого кола учасників. Слідчий застосовує їх залежно від обставин кримінального провадження (залучення і консультація спеціаліста; обмін інформацією, спільний аналіз та оцінка оперативної обстановки та обговорення матеріалів кримінального провадження; узгоджене планування слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих

(розшукових) дій; спільне використання науково-технічних засобів, криміналістичних та оперативно-довідкових обліків) [11, с. 349].

Встановлено особливості взаємодії слідчого з працівниками карного розшуку та кіберполіції, що полягає у повному супроводі розслідування шахрайства в Інтернеті, зокрема: обміні інформацією, виконанні доручень, оперативному супроводі при проведенні СРД, НСРД та застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, а також наданні слідчому матеріалів, зібраних під час ОРД, для вирішення питання щодо відкриття кримінального провадження за новими фактами [12, с.18].

Взаємодія оперативних працівників і слідчих у ході попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень носить не альтернативний, а обов'язковий характер. Це обумовлено тим, що в сучасних умовах швидке та повне попередження, виявлення, припинення більшості тяжких злочинів без застосування оперативно-розшукових заходів і методів неможливе. Обрання сукупності конкретних форм взаємодії зумовлено особливостями слідчої ситуації, що склалася у процесі кримінального провадження та залежить від слідчого й має реалізовуватись з його ініціативи і під його контролем [8].

Серед правоохоронних органів, котрі взаємодіють з органами досудового розслідування та прямо або опосередковано здійснюють виявлення кіберзлочинів, є підрозділи Департаменту кіберполіції, оперативні підрозділи карного розшуку та Департаменту захисту економіки тощо [12, с. 10].

Підсумовуючі вище викладене, необхідно відзначити, що одним основних завдань Національної поліції є протидія, злочинності. У зв'язку із чим перед органами Національної поліції, виходячи з наявних можливостей важливим аспектом під час протидії шахрайству, що вчиняється через мережу Інтернет є постійна цілеспрямована взаємодія, що здійснюється у процесуальній й непроцесуальній формі як на внутрішньому (відомчому) (взаємодія кримінально поліції з слідчими органами НП), так і зовнішньому (міжвідомчому) рівні (взаємодія органів НП з органами прокуратури, СБУ, ДБР, БЕБ) із використанням сучасних можливостей інформаційно-аналітичного забезпечення, сил, засобів та застосування комплексу різних заходів.

Список використаних джерел

1. Березняк В. Запобігання шахрайству в Інтернеті. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. С. 190-196.
2. Кириченко О. В. Мережа Інтернет як засіб незаконного розповсюдження вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових

речовин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Т. 3. С. 76. (Серія «Право»).

3. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики : монографія. Київ : Людмила, 2022. 624 с.

4. Internet crime report 2020. *Federal bureau of investigation. Internet crime complaint center*. URL: https://www.ic3.gov/Media/PDF/AnnualReport/2020_IC3Report.pdf.

5. За п'ять років кіберзлочинність в Україні виросла вдвічі. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/10/21/652782/>.

6. Чаплик М. М. Український вимір кіберзлочинності крізь призму окремих типів кіберзлочинців. *Науковий журнал Габітус*. 2020. Вип. 11 С. 83–87. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.11.14>.

7. Шахраї обікрали користувачів соцмереж на \$770 млн у 2021 році: як не стати жертвою. ФОКУС. URL : <https://focus.ua/uk/digital/504782-moshenniki-obokralli-polzovateleysocsetey-na-770-mln-v-2021-godu-kak-ne-stat-zhertvoy>.

8. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.

9. Про підрозділ. Кіберполіція : Національна поліція України. URL : <https://cyberpolice.gov.ua/contacts/>.

10. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лип. 2017 р. № 575. *Відомчий документ*.

11. Сорока С. О., Римарчук Г. С. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 825. С. 347–352.

12. Рейнгольд А. В. Основи методики розслідування шахрайства в інтернет-комерції: автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ДДУВС, Дніпро, 2023. 23 с.